

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRALYI FELSÉG'
ENG EDELM ÉVEL.

—————

Nro 36.

Költ Bétsben, Sz. András Havának (Nóvembernek)
 3-dik napján 1797-dik Efstendőben.

A' Ciszhenanizátzió, vagy a' Rajna' alsó bal-meljékének frantzia kaptára való ütése ellen, mindenfelől omlik a' sok protestátzió a' Bonni Frantzia Kommiszfiziohoz. Nevezetessen Neuss Városa is küldött egygyet hozzá, melybenn így ír a' többek között: „Ügy nyilatkoztatta ki magát a' (Bonni) Kommiszfizio, egyben a' maga utolsó Végzéseiközzül, hogy minden Gyülekezetnek önnön szabad-

N n

ságára hagygya, az Igazgatás' választást. Jól van: mi tehát jelentjük, hogy mi a' mostani igazgatásunkkal meg-vagyunk elégedve, mely alatt tsendesenn és boldogul éltünk. Frantziák! a' kik meg-engeditek kinek kinek, hogy úgy gondolkozzék, 's úgy tselekedjék a' mint maga akar; roszsz néven vehetnétek e' nekünk? hogy Mi egefysz meg-határozással ki-nyilatkoztatjuk akarátunkat egy ily nagy dologbann: és hogy állhatatosan meg-maradunk, minden változás nemétől való ifzonyodásunkban 's 'igazgatásunk' meg-tartása kívánságábann avagy tsak addig, míg a' Békesség el választja a' mi sorsunkat. Igen kérünk tehát benneteket Frantziák! hagygyatok minket tsendességben; 's ne halgassatok az olyan Személyekre, kik érdemetlenek a' Német nevezetre, kik, kereskedésül vették fel az Újjításokat, 's mint virtus és szorgalmatosság nélküli való Emberek, meg bélyegezve lévén már a' köz-vélekedés által, nints egyéb eszközözzök a' zavarásnál, a' mi által eleget-tehessenek kívánságjoknak, gyűlölségjeknek, és vétkes nagyra-vágyásoknak.

A' Német-Birodalomnak Sváb Kerületéli Ts. K. Birtokokban, nem különben a' Frankóniai Kerületben fekvő *Würzburgi* és *Mergentheimi* vidékeken is minden fegyverfogható Lakosok fel-készítették a' Fran-

ziák ellen. A' *Vürzburgi* és *Mergentheimi* földről közel ki-telnék 80 ezer fegyveres Emberek, kiknek vezérlésére önként ajánlotta magát az oda való Hadi Cancellária' érdemes Elölülője Gróf *Rothenhahn*.

Velentzében, az Özfzeesküvésért árestáltatott nevezetes Személyek száma 72-re ment: de már Oct. 22 dikénn többnyire mind el bortsáttatuk; minden további prozefzszus nélkül.

Batáviában, vígasztalja a' Tengeri dolgokra ügyelő Deputátzió mind magát mind a' Nzti gyűlel; a' 11-dik Oct. ben történt nagy tengeri veszedelemre nézve, valamint tsak lehet: mint meg-tetűzik azon Tudósításából az említett Deputátziónak, melyet Oct. 14-dikénn intézett a' Nemzeti-gyűlés' Elölülőjéhez. „Nagy gyönyörűséggel; és derék hajós-népünknek betsületére; bizonyíthatjuk: — *így írják a' Deputátzió* Tagjai — hogy minden Tudósításoknak egyező állítása szerént; bátran és híven viselték magokat mind Tisztjeink, mind egyéb tengeri Vitézeink. Bizonyosnak látszik, hogy az Ánglusok, kik a' mi meg-maradt hajóinkkal liartzoltak, elébb el hagyták a' viadal' helyét, és nem is indultak többé utánuk ezeknek. A' Tudósítások szerént Staa-ten-General (hajónk) oly tüzet adott mind-járt először az első Ánglus Admirális-ha-

jóra; hogy két Fregátoknak kellett azt elvontatni a' hartz' helyéről. Leyden (hajónk) egy 80 ágyús Ánglus hajót fenékbe lőtt. Atalanta (nevű) 16 ágyús Brigantiának, háromszor mérészlött, egy Ánglus 3 tetejű hajóra reá lőnni, 's ötfeszéggel száz lövést tett reá. *Brutus*, (ez is *Hollandus hajó*) utolsó volt a' viadalban. Őt leg-erősebb Ánglus hajók által támadtatott meg: mindazáltal csak egy ment közel hozzá, és *Brutus* meg-tartotta a' hartz' helyét. 's a' t.

Lille (Ryssel) Városát, a' hol folyt vala egy darabig az Ánglusok és a' Frantziák között a' Békesség-alku, oda hagyták a' Fr. Direktórium' Követei is, Oct. 17-dikénn, látván, hogy csak nem érkezik oda vízfőza Londonból Lord *Malmesbury*.

A' Frantzia Direktóriumnak Nagy-Britanniához intézett kívánságait úgy nézi egy Német-Birodalmi betses folyó Munkának a' *Spectateur du Nord*nak Tudós Írója; mint leg-alkalmatossabb eszközöket a' Hazai szerezetnek egy oly Nemzet között való fel-melegítésére; mint az Angliai, a' mely érzi a' maga méltóságát, 's nem szokott hozzá a' maga meg-alatsoníttatásához.

Brüsszelből írták Octób. 18-dikánn, hogy a' Havrei Fr. Kikötőhelytől *Osten-*

dáig minduntalan járkálnak fel 's alá az Anglus hadi hajók,

A' 4-dik Septemberi Frantzia Revolú-
tzió' Baráti örömet kívánnának ki-irtani
a' Frantzia földről kevés idő alatt, által-
jában minden még ki nem költözött né-
hai Nemeseket, kiknek száma, százöt-
ven ezerre betsültetik. Ezen tárgy eránt,
Octób. 16-dikán terjesztetett is egy meg-
erössítendő Végzés' forinája, a' Törvény-
hozó-gyűlés' eleibe, mely Végzés-formá-
ról azt ítéli a' *l' Ami des Loix* (Törvények'
Barátja) nevezetű Újság, hogy az, fel-há-
borította minden igaz Barátit a' Respubli-
kának; és hogy annál szörnyebb igazság-
talanságot *Robespierre* se' víttatott a' ma-
ga mindenhatósága' idejében. Ki kelünk
Mi — így folytatja beszédét a' *l' Ami des*
Loix — ezen Végzés-forma ellen, melyet
ha el fogadna, és maga Végzésévé tenne
a' Törvényhozó-gyűlés: úgy hat napok
alatt Kontrarevolúció támadna. Lehet re-
gulákat szabni a' Nemesek ellen: de a'
mód nélkül való kegyetlenkedés mindent
el ront.

A' Keresztyén Vasárnapok helyett fel vett
Dekadijaikra új Frantziáknak kevés tekin-
tet vagyon Párisban azolta is: mióta a'
Törvényhozó-gyűlés nem szokott azokon
Üléseket tartani: minekokaért a' Törvény-

hozó-gyűlés' Ifjabbik Tanáttsának javasolta *Pison du Galand* nevű Tag Oct. 15-dikén, hogy meg kell azokat különböztetni más napoktól, hasznos olvasás végett való ötféle gyűlekezések, 's azokat követő különbkülönbféle testi gyakorlatok által, minéműek: a' futás; viaskodás; tántz. 's a' t. Komendálta egyfzersmind, hogy a' házasodás' és temetés' tzeremóniáját is jó volna szembetűnőbbé tenni.

Nehéz már a' *Dekadikonn* segíteni még a' *Pison* által kommendált orvoslás által is: mert a' mint *l' Independant* nevű Párisi Újság tréfá-ann beszéli: oly rettenetes hartz vólt *Agen* (Aginnum) Városábann, 's máutt is mindenütt Polgár Dekadi és Monsieur Vasárnap között, hogy az első meg holt a' sebjeiben. — *Ridendo dicere verum.*

Spártai formájú közönséges nevelést szeretnének adatni némely Frantzia Elöljárók, az egész Respublikabéli Nevendékeknek: de magok meg-vallják, hogy ez lehetetlen avagy tsak még most; mivel a' Szülék jussaikat tartják a' magok Magzatjaikhoz: azért is elégnek tartják ök most, hogy tsak a' környülállásokhoz kepest találhassanak fel valamely erányos nevelés módját. Még eddig nem írják a' Párisi Tudósítások, hogy ezen nagy következe-

sű tárgy eránt Végzéseket hozattak volna: némely szandékokról írnak tsak, minéműek p. o. hogy az első Oskolákban minden 5 dik és 10-dik napon testi gyakorlások is tartassanak; hogy az egész Respublikában öt hadi Oskolák állíttassanak fel, melyekben valaki nem töltött 3 esztendőt, nem lehet Katona-Tifzt. 's a' t.

Újmódi gyilkosság,
melyet 'valósággal meg-történtt dolognak ír a' Párisi Directóriális Újság, a' *Redacteur*: Oct. 16-dikánn a' Törvényhozó-Gyűlés' palotája' kertjében, *Bourgeois* Polgárhoz, ki egy vólt az Öregebbik Tanáts' Testörzői között, hozzá megy, estvéli 9 órakor egy esmeretlen Ember, 's oda nyújt néki egy darab húst papirosba takarva, oly kínálással, hogy azt, mint a' Pajtássa' részének maradékát enné meg. Sok untatására a' Gonosztévőnek evett *Bourgeois* a' húsból: de azonnal nagy fájdalmakat érzett egész testében, 's végre oly kólikát, mely ellen, a' különben legfoganatosabb eszközök se' használhattak semmit.

A' Párisi Belső bátorságra-ügyelő Kormányfészék (Politzáj), különös szemességgel vigyáztat a' Könyvnyomtató-műhelyekre. Egynehányra reá is küldött mostanság véletlen, 's minden Rojalistikus Könyveket

el-vitetett belőlök. Némely Újság-íróknak meg-tiltotta a' további Írást; azért, mivel nem a' negyedik Septemberi Revolúzió lelketől engedték magokat vezéreltetni. A' Politzáj-Minister írt az Újság' kiadókhoz a' Respublikának minden részeibe: hogy Ő hozzája minden Újságdarabból négy Nyomtatmányt küldjenek: mely parantso-
latnak telyesítését ha el mulatják: úgy az Újságjok ki nem fog adódni Olvasóiknak a' postáról.

A' Német-Országi Fr. Sereg' Fő-Vezére *Augerau*, Basíleába érkezett sok Tisztekkel Oct. 16-dikán, kinek közföntésére egy Deputátziót küldött a' Tanáts, maga kebeleből.

Elegyes Tudósítások.

A' Pruszsiai Király életének meg-tartásához, kevés reménységek vagyon az Orvosoknak, a' leg-újabb Berlini Tudósítások szerént. Igen nagy rajta, a' mejj szorulás.

Az Orosz Tsászárság egészen új formába önti mind a' szárazon mind a' tengeren vitézkedő Seregét A' Pétersburgi Újságnak majd minden Darabja, egész lajsromát közli az el botsátott Tiszteknek. A' 27-dik Septemberi nevezetessenn, 84-et

számlál elő, kik között két Admirálisok, és feles számú Generálisok vagynak.

A' Nápolyi Király, mind tengeri mind földi Seregeinek Fővezérjévé nevezte Acton Generalist.

Turinból Oct. 4-dikénn: — „A' napokban, egy Orvos-Doktort és egy Véndégfogadóst akasztottak itt fel a' pártütésért, 's ki-hirdetődött, hogy Ezeknek a' díjára fognak jutni Mások is, a' kik hasonló vétekbe ejtik magokat.“

Velentze előtt fekszik egy *Lido* nevű Sziget, melybenn a' mint puska töltéseket készítettek volna a' Frantzia 's a' Nemzeti-Katonák: egy Fr. Katona dohányzott oktalannul, 's tüzet ejtvénn ki pipájából, úgy fel-lobbantotta az egész műhelyt, hogy egy hajó is, a' mely tsak akkor érkezett vala Mantuából puskákkal és töltésekkel: meg-gyúladt 's el égett.

A' Pókok, minden esmeretes állatoknál elébb meg-érzik az idő' változását, 's a' kik e' részben a' Pókokra figyelmeznak, meg nem tsalattatnak. A' tapasztaláson fundáltatik ez az igazság, 's új bizonysgát közli annak egy Könyv, melyet a' Pókokról, l' *Araneologie* títim alatt adott ki Párisban, e' folyó 1797-dik esztendőben *Quatremere-Disjoul* Batáviai Gene-

neráladjutáns, és néhai Tagja, a' Párisban virágzott Tudományok' Királyi Akadémiájának. Ez a' Tudós Úr, 89 hónapokig lévén fogságban az előbbeni Igazgatása alatt Frigyes-Belgiomnak, időtöltésből a' Pókokat kezdte fel-venni gondos figyelemességének tárgyául, 's valamennyi Pókot kapott mind el fogta, úgy hogy utóljára négy ezerre nevelte azoknak számát, melyeknek vizsgálata által oly Jövendőmondóvá lett, hogy az ő jövendölésénél fogva borította el a' Frantzia Sereg *Pichegru'* vezérlése alatt Hollandiát. — Mídon már t. i. el akarták hagyni a' Fr. ák 1794-dikbenn a' *Waal* partjait: meg-súgta *Quatremere* Ultrajektumban némely Patriótáknak, hogy az ő Pókjai úgy dolgoznak, mintha 14 nap múlva felette kemény hideg fogna következni, 's egyszersmind izente *Pichegrunak*, hogy csak lenne még egy kevés várakozással, meg-látja, hogy minden vizek' hátánn, útja fog nyilni nékie bé Hollandiába. Oly bizonyos volt *Quatremere*, ezen prófétziájának bé-telyesedése felől, hogy a' fejét kötötte belé. Hajlott is *Pisgru*, *Quatremere*nek biztatásaira, és nem is tsalattatott meg. A' Fr. Ingenieurek és a' Párisi Nemzeti Tudós-Társaság' Tagjai rá-mára vonták annakutána *Quatmerének* tapasztalásait, és azokat valóságosoknak találták.

Magyar Ország

Pozsonból Oct. 31-dikénn: — „Hu-
szonnyóltzadikonn estve szerentséssenn ér-
kezett ide Kis Martonból Királyi Fő-Her-
tzeg Nádor-Ispánvunk, 's a' Szathmár Vár-
megyei felkeltt Nemes Seregnék egy Sza-
kaizsa által kísértetett bé a' Városba ör-
vendetes Ejen-kiáltások között, Primás
Ő Eminentziája' palotájához, hol vatso-
rált, és annakutánna a' Fő-Cancellárius
Gróf *Pálffy* Károly Ő Excellenziaja' pa-
lotájába ment, a' melyet választott magá-
nak szállásul. Más nap, Primás Ő Emi-
nentziájánál ebédelt nagy számú fő Urasá-
gok' társaságában. Ebéd után Karusfzszel,
(lovaglásbéli mulatság) tartatott az Ő Emi-
nentziája' nyári palotájánál, 's ott is jelen
vólt; későbbben pedig a' Teátromot tisztel-
te meg jelenlétével, a' hová midőn bé
ment, sok Vivát kiáltozások között fogad-
tatott. Estvéli 9 órakor, Bál kezdődött
a' Primási palotábann. Tegnap délelőtt,
Nemes Vármegyénk' fel-keltt gyalogságát
szemlelte meg Ő K. Főhertzege: azután
Püspökibe ment ki, a' hol Primás Ő Emi-
nentziája ismét pompás és víg mulatságot
adott ezen nagy Vendégje' kedvéért. A'
Házi-gazdaszszony' képét Gróf *Battyányi*
Antalné, született Gróf *Festetics* Mária Ő
Nagysága, nem viselhette ez úttal, mint-
hogy gyermek ágyban fekszik; minekoká-

ért Gróf *Festetics* Györgyné Ő Nagysága kérettetett meg a' Gazdaszfényi Széknek el foglalása eránt; 's az egész fenyves Gyülekezet különösen meg volt elégedve ezen tisztelettel telyes Helytartóságával Ő Nagyságának. "

Más betses Levél is érkezett hozzánk Pozsonból, mely is így következik: „Oct. 29 dikénn Cárinalis Ő Eminentziája, a' Püspöki erdőben lévő pompás Kastélyanal a' Nemes Zabólch Varmegyei Insurgens Tiszt Urak által tartandó Karusfízellel kívánta volna mulattatni Kir. Főhertzeg Nádor Ispányunkat, 's el is készültek vala már a' Tiszt Urak, ezen lovagló játékra, de a' nagy éssőzés miatt nem lehetett azt kinn az Ég alatt tartani. A' Főhertzeg azonban látni kívánván a' lovagló-játékot, Primás Ő Eminentziája, a' Tiszt Urakat hirtelenében Pozsonyba bé-vitette, a' paripaik is bé-vezettettek, és délutánni 5 órakor a' Lovagló-játék el kezdődött, 's Mindeneknek meg-elégedésekkel ment véghez annyival is inkább: mivel setét lévén az idő, a' Cárinalis Ő Eminentziája Ló-Oskolájában fákjak gyújtattak, és azoknak lobogásai által a' szokatlan lovak félelme-sökké lettek; ezenkívül a' lövöldözés által egy résziben azon épületnek nagy füst támadott: még is a' lovagló Tiszt Urak közül egy se' volt, a' ki a' fel-függesztett 4

fők közzül egyet kettőt le nem ejtett volna, sokan pedig mind a' négyet le-ejtették; egyet, szúrás; mást hajtás; 3-dikat, lövés; 4-diket vágás által. 30-dik Oct. ben meg-visgálta a' Fő-Hertzeg, Szathmár, azután majd két óráig Zabólcsh Vármegye' N. Seregét; és ez úttal is telyes meg-elégedését nyilatkoztatta O|Fő-Hertzegsége.

A' Karuszelben következő Tiszt. Urak lottak:

Mgos Báró Vay Miklós Oberster Úr; Mgos Gróf Dessenöffy József; Tek. Báji Patay József; Jármay Ábrahám; Csoma László, Dész György; Winkler János Kapitány Urak. — Elek Salamon, Mólnár Antal, Farkas László, Gencsy Sámuel, Eröss György, Szeremley Károly Fő, és Czóbl László Al Hadnagy Urak.

Néhai Nagy Méltóságú R. Sz. B. Gróf Széki Teleki Sámuelné, született Gróf Iktári Bethlen Susánna Afiszonyynak Maros-Vásárhelyen 10-dik Octóberbenn történt halálára, készített a' már Hírmondónkból esmérétes N. Vályi Klára Afiszony is egy izomorú Versezetet, melyből Mi, a' következő sorokat közleni; kétízeres kötelességünknek tartottuk:

Mikor a' Nap Bétsré, dél színében sütté,
Erdélyben az óra, gyászra akkor ütött.

A' veres petsétes Levelet a' posta
 Vitte: jaj de vízfza feketével hozta.
 Oly a' kár; hogy a' jaj; hegyen völgyön
 hangzik;
 Bújában a' *Maros* csak nem vérrel habzik.
 Teleki Sámuel tetézi a' hangot;
 Gyász firhang borítá e' nagy Grófi rangot;
 Gróf Bethlen Susánna; fehér lilium szal:
 Hóltt híred Béts felé síralmat hoz-a száll;
 Sír a' Magyar Sion; ékhózza a' sok jajt,
 Nyögve magyarazza Minervánk a' nagy
 bajt.
 Én is a' Meghólttban hív Dajkám siratom;
 Érte mejjem mint bús pellikán szagga-
 tom.

Bét's.

Ö Ts. Kir. Felsegek a' múltt Kedden
 délután jöttek be Laxenburgból a' Varos-
 ba, téli lakásra.

Belső - Ausztriai Komendáns Her-
 tzeg *Württemberg* Ferdinánd; és Ts. K.
 Finántz - Minister Gróf *Saurau* Ö Exc. ja;
 egy egy szépen meg-aranyozott nagy ezüst-
 pohárral ajándékozták meg a' Bétsi Ma-
 gistrátust és Polgárságot; mely által Bétsi
 Polgári-jussal tiszteltettek meg.

Régen óhajtják már a' Mathematicu-
 sok; a' Szegleteknek hárommá való osztá-

sokat. Az utóbbiak közzül *Metzburg* Bétsi Professor Úr is jelenti Munkáiban, hogy ezen Feladásának nem találtatott még Feloldása. Magyar Hazánknak egy Érdemes Tudós Fia, T. *Révay* Úr, az Esztergomi Deák Oskoláknál Királyi Tanító (a' kinek a' Magyar Literáturában már regtől fogva esméretesek jeles törekedései, s a' Deák Verseken is hasonló tehetségeről biznyságot teszen ki-adott kellemetes Munkája) ezen most múlt őszi üres óraiban próbát tett a' kívánt Feloldásban, s úgy bízik Találmánnyában; hogy azzal, mind igazán meg-álló valóságaért, mind pedig könnyű módjáért, kedvet lel a' Mathematicusoknál. Hiszi azt is, hogy a' Szegleteknek ezen hárommá való osztásokból bizonyosabb utat mutatott a' Karika foglalatjának négy szegeletű térségbe való hozatására is. A' Munka itt nyomtatattott ki Bétsben ilyen Tzím alatt: *Angulorum, Rectaeque Lineae Trisectio; et Consectaria Circuli Quadratio, utramque methodo planissima detexit Joannes Nicolaus Révay, Hungarus Csanadiensis; Presbyter Secularis Dioecesis Jaurinensis, in Gymnasio Regio Strigoniensi Humaniorum Professor Publicus Ordinarius. Viennae ex Typographico Davidis Hummel, 1797.* Nyóltzad rétű formában jött ki, szép papiroson, tsínos nyomtatással, a' melyel betsületetj vall;

és ajánlást érdemel a' Nyomtató is. Rézre metszetett három tábla járul hozzá, melyeket *Bikfalvi Falka Sámuel*, Erd yi Fi, nagy szorgalommal ékesen ki-metszett, a' Magyar tehetségnek ezen mesterességben is ki-tetsző újjabb tanúságára. A' Munkának az árra 40 xr. Találtatik Bétsben *Schaumburg* Könyvárosnál *Wollzeil* nevezetű úttzában, Pesten pedig *Kilián* Könyvárosnál.

.
*

.
**

.
*

Bétsbenn, *Köllnerhof* nevezetű épületbenn vagyon egy bólt, melybenn, a' *Weedgwoods* nevezetű Angliai tserépedényeknél semmivel nem alábbvaló Prágai edényeket, akár külön darabokban, akár egész alztali kezületben, eppen azonn az árron lehet meg-kapni, a' melyen adattatnak magában a' Prágai Fábrikabann. Oly kemény edények ezek, hogy úgy a' mint ki-kerülnek a' Fábrikából, mindjárt főzni is lehetne benne. Az árrók' laistromát ingyen osztogatja a' fenn említett *Köllnerhofi Bólt* Gazdája

Winkler József